

ETIKA - II.

NORMATÍV ETIKAI ELMÉLETEK - I.

☼ Normatív etikai elméletek:

☼ “Hogyan KELL élnem?”

☼ “Mit KELL tennem?”

✻ Két fő csoport:

✻ deontológiai etikák (kötelességetikák)

✻ teleológiai etikák (konzekvencialisták,
következményetikák)

A DEONTOLÓGIAI RENDSZEREK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

☼ deon: kötelesség

☼ “Teljesítsd kötelességeidet, tartsd be az erkölcsi szabályokat, akkor is, ha úgy tűnik, hogy megszegésük jobb következményekkel járna, mint betartásuk.”

A DEONTOLÓGIAI RENDSZEREK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

- ✻ A cselekedet erkölcsi helyessége attól függ, tiszteletben tartja-e az erkölcsi szabályokat, függetlenül a következményektől.
- ✻ szabályok: általában tiltások, pontosan megfogalmazott tiltások (Ne ölj! Ne lopj! Ne hazudj! stb.)
- ✻ abszolút szabályok (kategorikus, feltétlen)

A DEONTOLÓGIAI RENDSZEREK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

- ✻ Kategorikusak, feltétlenek, abszolútak. Pl:
- ✻ Ha egy gyilkos keresi a nálam bújkáló barátomat, és megkérdi, ott van-e, vagy hogy hol bújkál az illető, nem hazudhatok, akkor sem, ha ezzel megmenteném a barátom életét, hiszen akkor megszegném a “Ne hazudj” általános érvényű szabályát.

A DEONTOLÓGIAI RENDSZEREK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

- ✻ A szabályokat nem szabad megszegni, bármekkora jó is lenne létrehozható megszegésükkel, vagy bármely rossz lenne megakadályozható általuk.

A DEONTOLÓGIAI RENDSZEREK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

☼ “Fiat Iustitia, Pereat Mundus!”

☼ (Legyen igazságosság, s vesszen a világ!)

A DEONTOLÓGIAI RENDSZEREK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

☼ Dosztojevszkij:

Ha az egész világ békéjének,
nyugalmának, s minden ember végső
boldogságának eléréséhez szükséges és
elegendő lenne egyetlen kisgyerek
megkínzása,

Ezt a kisgyermeket akkor sem
szabadna megkínozni!

A DEONTOLÓGIAI RENDSZEREK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

- ☼ Elutasítják a következő elvet:
- ☼ minden emberi érdek pártatlan
figyelembevételére a legfőbb erkölcsi
köteleesség (utilitarista elv)

A DEONTOLÓGIAI RENDSZEREK ÁLTALÁNOS JELLEMZŐI

- ✱ Egy terrorista bombát rejtett el egy repülőgépen.
- ✱ A reptéren elfogják, a repülőgép azonban már úton van, a bomba néhány percen belül robban.
- ✱ Leszállni már nem lehet, hatástalanítani is nyilván csak akkor, ha tudják, hol van...
- ✱ (A terrorista persze nem mondja meg)
- ✱ (még visszatérünk)

UTILITARISTA ELMÉLET:

- ✱ Helyes tett az, amely az adott szituációban a legtöbb embernek a legtöbb jót teszi.
- ✱ Minden más alternatíva helytelen.
- ✱ (A deontikus tágabb:
ami nem kifejezetten tiltott, az megengedett.
Az utilitarista csak egy esetet enged meg,
alternatíva nincs...)

DEON, UTIL

- ✻ A deontológiai tiltások abszolútak: vannak olyan helyzetek, amikor nem lehet úgy cselekedni, hogy egyetlen szabályt se szegjünk meg
- ✻ utilitarista: bármely erkölcsi dilemmának csak EGYETLEN megoldása van.

DURVA UTILITARISTA PÉLDA

- ✻ Egy turista egy dél-amerikai (stb) városban jár, s megpillant tíz indiánt (stb), kiket a katonák falhoz állítottak, s ki akarnak végezni.
- ✻ Az indiánokat nem ítélte el bíróság, a katonaság csak megfélemlíteni akar.
- ✻ A parancsnok, látva a turista borzadását, felajánlja néki:
- ✻ ha ő saját kezűleg lelövi az egyik indiánt, a másik kilencet szabadon engedi.
- ✻ a turista körülnéz, s azt olvassa ki a körülötte álló tömeg szeméből, hogy kérlelik, fogadja el az ajánlatot.

☼ deontikus: bármit is tesz, vét a “Ne ölj!”
parancsa ellen.

A KETTŐS HATÁS ELVE

- ✻ Aquinói Tamás
- ✻ különbséget kell tenni egy tett szándékolt következményei,
- ✻ s előre látott, de nem akart, nem kívánt “mellékhatása” között.

A KETTŐS HATÁS ELVE

- ✻ így egy rosszat közvetlen, direkt módon, szándékosan létrehozni tilos,
- ✻ de ha ugyanaz a rossz a szándékos tett nem szándékolt, de előre látott mellékhatása,
- ✻ az erkölcsileg elfogadható

A KETTŐS HATÁS ELVE

☼pl.

☼ A katolikus teológia szerint az öngyilkosság elfogadhatatlan.

☼ öngyilkosság-e, ha

☼ egy katona a lövészárokban a fel nem robbant gránátra veti magát (így megmentve társait).

A KETTŐS HATÁS ELVE

- ✻ 1: ha azzal a céllal ugrik, hogy meghaljon:
öngyilkosság
- ✻ 2: ha a többiek megmentése a cél:

A KETTŐS HATÁS ELVE

✻ Igazságos háborúban egy város bombázása...

A KETTŐS HATÁS ELVE

✻ Igazságos háborúban egy város bombázása...

A KETTŐS HATÁS

✿ A cselekedet a következő feltételek fennállása esetén lesz elfogadható, morálisan helyes

1. Maga a tett morálisan jó, de legalábbis közömbös

2. a cselekvő -- szándéka szerint -- csak a tett jó következményét akarja megvalósítani, a rosszat nem (az nem szándékolt)

3. A tett jó következménye nem a rossz következmény eredményeképpen jön létre, annak csak nem szándékolt, bár előre látott következménye.

4. A létrehozott jó nagyobb, mint a létrehozott rossz. (az arányosság elve)

PÉLDÁK (KETTŐS HATÁS)

- ☼ méheltávolítás-koponyamegfúrás

- ☼ abortus-e

- ☼ a terhes asszonynak méhrákja van

- ☼ csak a méh (és a magzat) eltávolításával gyógyítható

- ☼ vs

- ☼ szülőcsatornába szorult újszülött koponyájának megfúrása

PÉLDÁK (KETTŐS HATÁS)

- ✿ morfinos fájdalomcsillapítás vs aktív eutanázia
- ✿ a katolikus etikában nem megengedett
 - ✿ kérésre az aktív eutanázia
- ✿ adható-e a terminális betegnek morfin fájdalomcsillapításra, még ha tudott is, hogy sietteti halálát?

A KETTŐS HATÁS -- KRITIKÁK

1. Maga a tett morálisan jó, de legalábbis közömbös

1. Az abszolút erkölcsi törvény elleni érvek
szökött rabszolga, üldözött zsidók
hollétéről *hazudni*

2. a cselekvő -- szándéka szerint -- csak a tett jó következményét akarja
megvalósítani, a rosszat nem (az nem szándékolt)

1. a *szándék* fogalma jelentése

3. A tett jó következménye nem a rossz következmény eredményeképpen jön
létre, annak csak nem szándékolt, bár előre látott következménye.

1. hererák és kasztráció, sterilitás

4. A létrehozott jó nagyobb, mint a létrehozott rossz. (az arányosság elve)

1. itt meg egyszerű utilitarista elvvé válik

A DEONTOLÓGIAI ELMÉLETEKKEL SZEMBEN MEGFOGALMAZOTT KRITIKÁK

- ✻ 1. az abszolutizmus, mint probléma
- ✻ 2. nem magyarázzák, hogy miért épp azokat az elveket fogadják el, amelyeket